

VỀ PHÂN ĐỊNH CÁC THÀNH PHẦN KINH TẾ VÀ SỰ PHÁT TRIỂN CỦA KINH TẾ TRANG TRẠI TRONG NÔNG NGHIỆP

Hồ Tấn Phong

Trường Đại Học Đại Cường

(Bài nhận ngày 25/09/1998)

TÓM TẮT: 1. Việc nhận thức, phân định các thành phần kinh tế và tên gọi của chúng có ý nghĩa quan trọng về lý luận và thực tiễn. Qua quá trình phát triển kinh tế ở nước ta, sự phân định các thành phần từng bước được nhận thức lại, thay đổi cho phù hợp với yêu cầu đổi mới kinh tế, tuy vẫn còn những bất cập. Có cần thiết phải phân biệt về hình thức kinh tế tư bản tư nhân và kinh tế cá thể tiểu chủ? Tác giả cho rằng, trong nền kinh tế nước ta hiện nay chỉ nên phân định thành 3 thành phần: Kinh tế nhà nước, kinh tế tư nhân và kinh tế hợp doanh
2. Kinh tế trang trại là một hình thức của kinh tế tư nhân trong nông nghiệp, một đơn vị sản xuất hàng hóa. Sự phát triển của kinh tế trang trại mở ra một hướng mới cho sự phát triển nông nghiệp, rất cần được kích thích. Để phát triển kinh tế trang trại cần có những chế độ, chính sách phù hợp, tạo ra những điều kiện thuận lợi thúc đẩy quá trình tập trung đất đai và thu hút vốn đầu tư.

1. Các cách phân loại và tên gọi các thành phần kinh tế ở nước ta đã trải qua nhiều thay đổi.

Có thời kỳ chúng ta phân loại, gọi tên các thành phần như Lenin đối với các thành phần kinh tế nước Nga vào đầu những năm 20 của thế kỷ. Trong đó kinh tế quốc doanh, tập thể được xếp chung vào thành phần kinh tế xã hội chủ nghĩa, kinh tế tự nhiên tồn tại như một thành phần.

Tới Đại Hội VI, những nhận thức thực trạng nền kinh tế rõ hơn, với chủ trương chuyển đổi nền kinh tế sang nền kinh tế thị trường thì sự phân loại nền kinh tế sang nền kinh tế thị trường thì sự phân loại các thành phần có thay đổi. Kinh tế xã hội chủ nghĩa bao gồm kinh tế quốc doanh và kinh tế tập thể được tách thành 2 thành phần; kinh tế sản xuất hàng hóa nhỏ được gọi là kinh tế cá thể; kinh tế tự nhiên không được thừa nhận như một thành phần trong nền kinh tế đang phát triển theo hướng kinh tế hàng hóa (vì khi phát triển sản xuất hàng hóa kinh tế tự nhiên sẽ dần dần bị xóa bỏ).

Từ sau Đại Hội VIII, cách phân loại các thành phần lại có sự điều chỉnh: thay vì kinh tế quốc doanh được gọi là kinh tế nhà nước có tính bao quát hơn, và kinh tế tập thể được gọi là kinh tế hợp tác.

Những thay đổi nói trên có nguyên nhân là:

. Sự nhận thức lý luận và thực tiễn ngày càng rõ hơn, đầy đủ hơn, bớt tính giáo điều, sách vở và gắn liền với những quyết định đổi mới trong chính sách kinh tế của Đảng và nhà nước.

. Cách phân loại mới tránh đi những ngộ nhận như về kinh tế xã hội chủ nghĩa như sự đồng nhất hợp tác hóa với tập thể hóa, đồng nhất kinh tế quốc doanh với kinh tế nhà nước.

Như vậy, cho đến nay các thành phần kinh tế ở nước ta là :

- Kinh tế nhà nước
- Kinh tế hợp tác
- Kinh tế cá thể, tiểu chủ
- Kinh tế tư bản tư nhân
- Kinh tế tư bản nhà nước.

Tuy nhiên, trong cách phân loại trên còn có những mâu thuẫn và bất cập.

Thứ nhất : trong giảng dạy môn KTCT: mỗi thành phần gắn với mỗi loại hình quan hệ sở hữu, thậm chí với mỗi giai cấp xã hội tương ứng.

Thực ra, các thành phần như kinh tế nhà nước, kinh tế hợp tác, kinh tế tiểu chủ, kinh tế tư bản tư nhân có quan hệ sở hữu đặc trưng, có giai cấp xã hội tương ứng. Nhưng kinh tế tư bản nhà nước là sở hữu hỗn hợp. Không thể nói rõ ràng bản chất quan hệ sở hữu đặc trưng cho thành phần kinh tế đó là gì, cũng như không thể nói rõ ràng về giai cấp xã hội tương ứng với các thành phần kinh tế đó.

Vì vậy, cũng có tài liệu diễn đạt dường như ở nước ta chỉ có 4 thành phần, và coi kinh tế tư bản nhà nước chỉ là sự hợp doanh giữa thành phần kinh tế nhà nước và kinh tế tư nhân.

Thứ 2 : Sự thay đổi cách phân loại và tên gọi các thành phần cố gắng phản ánh thực trạng kinh tế - xã hội nhưng vẫn có chỗ còn bất cập với chính sách khuyến khích phát triển kinh tế.

Sự tách biệt rạch ròi giữa kinh tế cá thể, tiểu chủ với kinh tế tư bản tư nhân theo quan điểm chính trị quá cứng so với hiện thực phát triển kinh tế- xã hội vẫn như nhắc nhở một mặc cảm đã có trong xã hội từ nhiều năm "về tư bản bóc lột", là đối tượng của cải tạo.

Cách phân loại nói trên cũng không nhằm để tôn trọng thành phần kinh tế này, xử cứng với thành phần kinh tế khác. chúng ta đang muốn tạo ra một sân chơi đồng nhất cho các thành phần, khuyến khích các thành phần cùng phát triển.

Làm rõ bản chất các hoạt động kinh tế là sự cần thiết của nhận thức. Nhưng phân loại, gọi tên các thành phần kinh tế như thế nào để góp phần thúc đẩy các chủ trương phát triển kinh tế đi vào cuộc sống? Có cần thiết phải thống nhất giữa bản chất và hiện tượng trong tên gọi?.

Khi phân tích bản chất quan hệ sản xuất tư bản chủ nghĩa K. Marx chỉ ra phạm trù giá trị thặng dư, chỉ ra mối quan hệ giữa giá trị thặng dư và lợi nhuận. Phạm trù lợi nhuận mới là cái biểu hiện bản chất quan hệ sản xuất tư bản trong kinh tế. Đó là phạm trù của hiện thực, phạm trù không thể thay thế được.

Ở nước ta hiện nay, đi vào kinh tế thị trường các chủ thể kinh doanh đều hướng đến lợi nhuận, đến tăng lợi nhuận là vấn đề mang tính quy luật chung của kinh tế thị trường. Có cần thiết phân biệt rõ ràng kinh tế cá thể, tiểu chủ với kinh tế tư bản tư nhân để xác định lợi nhuận trong kinh tế tư bản tư nhân chính là giá trị thặng dư? Phải chăng nhà nước

chỉ cần phân biệt ở quy mô xí nghiệp gắn liền với khối lượng lợi nhuận của nó để định hướng sự phát triển. Từ đó chúng tôi cho rằng ở nước ta căn cứ vào chủ thể sản xuất kinh doanh nên chia thành ba thành phần kinh tế :

1. Kinh tế nhà nước
2. Kinh tế tư nhân
3. Kinh tế hợp doanh.

2. Nông thôn, nông nghiệp nước ta đang chiếm giữ đại bộ phận lao động dân số, đất đai, thị phần đối với sự phát triển của cả nền kinh tế.

Một nông thôn nông nghiệp còn nghèo nàn lạc hậu, năng suất lao động thấp, dung lượng thị trường còn nhỏ bé so với khả năng của nó. Nông thôn nông nghiệp nước ta đã trải qua nhiều năm làm hợp tác hóa theo lối cũ không mấy thành công. Chủ trương phát triển kinh tế hộ gắn trực tiếp sự phát triển sản xuất với lợi ích kinh tế từng gia đình, cho lưu thông hàng hóa tự do đã thực sự giải phóng một sức cản lớn, tạo nên bước phát triển vượt bậc của nông nghiệp trong thời gian qua. Nhưng cho tới nay, sức bật kinh tế hộ đã đến giới hạn, phơi bày những hạn chế của nó : thiếu vốn nghiêm trọng, thiếu phương thức làm ăn tiên tiến, bình quân đất nông nghiệp quá thấp lại phân tán trong nhiều hộ gia đình nông dân.

Thời gian gần đây, nhiều mô hình hợp tác xuất hiện theo hướng đa dạng, trong đó có hợp tác cổ phần. Đặc biệt sự phát triển của kinh tế trang trại ở một số địa phương làm tăng thêm sản phẩm hàng hóa trong nông thôn nông nghiệp. Kinh tế trang trại là dạng hình của kinh tế tư nhân có thể là trang trại theo dạng hộ gia đình, quy mô đất đai vài mẫu (loại hình đa số hiện nay) hoặc trang trại theo dạng tư nhân tư bản với quy mô lớn. Nghĩa là thực tiễn đang mở ra một hướng mới về kinh tế - xã hội cho sự phát triển của nông thôn nông nghiệp: không chỉ bằng con đường hợp tác hóa, mà cả bằng sự phát triển kinh tế tư nhân trang trại.

Trong kinh tế trang trại : đất đai cho sản xuất nông nghiệp được tập trung hơn, vốn cho sản xuất được tăng cường, phương thức sản xuất kinh doanh tiến bộ, theo hướng kinh tế hàng hóa. đó là một sự phát triển mới rất cần được chú ý khuyến khích.

Sự ra đời, phát triển của nền sản xuất lớn tư bản chủ nghĩa gắn liền với sự phát triển của kinh tế trang trại là nét đặc trưng cho nhiều nước trên thế giới như : Mỹ, Canada, Úc.....

Trong tác phẩm "*Bàn về cái gọi là vấn đề thị trường*", Lenin đã đưa ra luận điểm quan trọng là :

- Sự phát triển của CNTB tự tạo thị trường cho nó, trước hết là thị trường tư liệu sản xuất.
- Sự phá sản của nông dân, bổ sung họ vào đội quân làm thuê, không làm thu hẹp thị trường mà là ngược lại.
- Vận dụng những điểm đó của Lenin để phân tích thực trạng kinh tế nông thôn ở nước ta hiện nay sẽ thấy nổi lên những vấn đề sau:

- Thứ nhất, một nông thôn với nền sản xuất nông nghiệp độc canh kỹ thuật lạc hậu không thể là thị trường lớn về tư liệu sản xuất được. Muốn mở rộng thị trường nông thôn tất yếu phải kích thích sự phát triển các ngành nghề theo hướng đa dạng hóa, chuyên môn hóa. Thị trường sẽ phát triển theo sự phát triển của phân công lao động trong nông thôn.

- Thứ hai, tình trạng bình quân đất nông nghiệp thấp, lại phân tán trong nhiều hộ gia đình nông dân là cơ sở tồn tại của nền sản xuất tự cung tự cấp hay khá hơn cũng chỉ là nền sản xuất hàng hóa giản đơn. Muốn phát triển nền kinh tế hàng hóa trong nông thôn thì bên cạnh việc tổ chức các dạng hình hợp tác tất yếu phải thúc đẩy quá trình tập trung ruộng đất vào những nông dân giỏi làm ăn, tập trung vào các trang trại, nghĩa là thúc đẩy sự phát triển kinh tế tư nhân trong nông thôn nông nghiệp.

Tập trung ruộng đất trong nông nghiệp là kết quả của việc chuyển nhượng quyền sử dụng đất giữa các hộ gia đình nông dân, nghĩa là sẽ có những hộ không còn ruộng đất "trắng tay". Lao động độc lập mang tính "tự cung tự cấp" của các hộ sẽ chuyển thành lao động làm thuê

Sự phát triển đô thị mấy năm qua đã tạo nên sức hút lao động từ nông thôn ra thành phố, đặc biệt đến những thành phố lớn. Nhưng với nhịp độ đầu tư như hiện nay thì sức hút lao động của các thành phố chưa cao, và chúng ta cũng không chủ trương tập trung dân số quá đông ở các thành phố.

Hướng cần chú ý là thúc đẩy phân công lao động tại chỗ ở nông thôn. Ở đây sự đầu tư của nhà nước phát triển cơ sở hạ tầng ở nông thôn đặc biệt là phát triển giao thông vận tải, thông tin liên lạc, giáo dục đào tạo có ý nghĩa cực kỳ quan trọng để thu hút, mở đường cho các nguồn đầu tư khác vào địa bàn này.

Khi gia tăng được các nguồn đầu tư vào nông thôn sẽ tạo thêm nhiều việc làm tại chỗ, cho phép thúc đẩy nhanh hơn quá trình tập trung đất đai, tập trung vốn và lao động phát triển kinh tế trang trại với quy mô lớn hơn và đa dạng hơn về loại hình kinh doanh.

THE CATEGORIZATION OF ECONOMIC SECTORS AND THE DEVELOPMENT OF PRIVATE FARM SYSTEM IN AGRICULTURE

Ho Tan Phong

ABSTRACT: 1. It is theoretically and practically important to realize and categorize the economic sectors as well as their names.

In the process of the economic development, step by step, the categorization of economic sectors has been changed and realized to be appropriate to the requirements of economic renovation eventhough some limitation still remain. Is it necessary to make the differences among the private sectors such as capitalism, individual and small scale enterprises?. It is the author's point of view that there should only be three sectors in the current situation of Vietnam economy: state owner, private owner and joint venture economic sectors.

2. Private farm system is a kind of private owner economic sector in agriculture, producing commercial goods. Private farm systems is the new perspective of agricultural development. Policies and legal frameworks, therefore, should be established to make incentives and to push upland and capital accumulation process.

Policies and legal frameworks, therefore, should be established to make incentives and to push upland and capital accumulation process.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. V.I. Lenin: Bàn về cái gọi là vấn đề thị trường, Lenin Toàn tập, tập 3, NXB Tiến Bộ Matxcova 1976.
2. Kinh tế trang trại ở tỉnh Bình Dương và Bình Phước (Báo cáo Ban Kinh tế Tỉnh ủy Bình Dương 1/1997).
3. Kinh tế tư nhân thực trạng và giải pháp (thông tin chuyên đề Viện nghiên cứu chủ nghĩa Mác - Lenin và Tư tưởng Hồ Chí Minh 5/1994).
4. Về một số chương trình phát triển nông nghiệp và nông thôn quan trọng để thực hiện Nghị quyết Hội nghị lần 4 BCH TW Đảng (Khóa VIII) (Báo cáo của Phó Thủ tướng Nguyễn Công Tạn tại Hội nghị quán triệt Nghị quyết Tw 4 ngày 16/03/1998 – Hà Nội)